

SANCTVM EVAN

GELIVM SECVNDVM MAT

THAEVM.

LIBER GENERATIONIS IESU Christi, filii David, filii Abrahā. Abraham genuit Isaac. Isaac autē, genuit Iacob. Iacob autē, genuit Iudā, & fratres eius. Iudas autē, genuit Phares & Zarā de Thamar. Phares autē, genuit Esrom. Esrō autē, genuit Arā. Aram autē, genuit Aminadab. Aminadab autē, genuit Naason. Naason autem, genuit Salmon. Salmon autē, genuit Booz de Raab. Booz autem, genuit O-

10 beth ex Ruth. Obeth autem, genuit Iesse. Iesse autem, genuit David regē.
¶ David autem rex, genuit Salomonem ex ea, quæ fuit Vriæ. Salomon au- 2
tem, genuit Roboam. Roboam autem, genuit Abiam. Abia autem, genu-
it Afa. Afa autem, genuit Iosaphat. Iosaphat autem, genuit Ioram. Ioram
autem, genuit Oziam. Ozias autem, genuit Ioatham. Ioatham autem, ge-
15 nuit Achaz. Achaz autem, genuit Ezechiam. Ezechias autem, genuit Ma-
nasse. Manasses autem, genuit Amon. Amon autē, genuit Iosias. ¶ Ios- 3
ias autem, genuit Iechoniam, & fratres eius in trāsmigratione Babylonis.
Et post trāsmigrationē Babylonis Iechonias genuit Salathiel. Salathiel
autem, genuit Zorobabel. Zorobabel autem, genuit Abiud. Abiud autē,
20 genuit Eliachim. Eliachim autem, genuit Azor. Azor autē, genuit Sadoc.
Sadoc autem, genuit Achim. Achim autem, genuit Eliud. Eliud autē, ge-
nuit Eleazar. Eleazar autem, genuit Matthan. Matthan autem, genuit Ia-
cob. Iacob autem, genuit Ioseph, uirum MARIAE, de qua natus est IESVS,
qui uocatur CHRISTVS. ¶ Omnes itaq; generationes ab Abraham usque 4
25 ad David, generationes quatuordecim. Et à David usq; ad trāsmigratio-
nem Babylonis, generationes quatuordecim. Et à trāsmigratione Baby-
lonis usq; ad CHRISTVM, generationes quatuordecim. CHRISTI autē ge-
neratio sic erat. ¶ Cum esset desponsata mater IESV MARIA Ioseph, ante- 5
quam conuenirent, inuenta est in utero habens de spiritu sancto. ¶ Ioseph 6
30 autem uir eius cum esset iustus, & nollet eam eam traducere, uoluit occulte
dimittere eam. ¶ Hæc autem eo cogitāte, ecce angelus domini apparuit in 7
somnia ei, dicens: Ioseph fili David, noli timere accipere MARIAM coniu-
gem tuam. Quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est. Pariet autem
filium, & uocabis nomen eius IESVM. Ipse enim saluum faciet populum su-
um à peccatis eorū. (Hoc autē totum factum est, ut adimpleretur quod di-
ctum est à domino per prophetam dicentem: Ecce uirgo in utero habebit,
b

& pariet filium, & uocabitur nomen eius Emanuel, quod est interpretatū, nobiscum deus.) Exurgēs autem Ioseph à somno, fecit sicut præcepit ei angelus domini, & accepit coniugē suam. Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum, & uocauit nomen eius IESVM.

ANNOTATIONES BREUES XXIII. CIRCA LITERAM CAP. I.

In his annotationibus * designat quod apud grecos plusculum est quod in nostro textu latino. — aut quod in nostro textu abundat nec apud grecos habet.

linea 5	Zaram	Ἐζεκίας		& infra.
	ζαρά	Ezecias	32	coniugem
	Zara	17 Iosias autem genuit		τῆρ γυναικα
5	de Thamar	* Ἐρ Ἰωακείμ.		mulierem
	ἐκ τῆς θάμαρ	Ἰωακείμ δὲ ἐγέννησεν		commune ad spōsam
	ex Thamar	Ioacim.		& nuptam, & infra.
9	de Raab	Ioacim autem genuit	33	natum est
	ἐκ τῆς ραχάβ	20 Eliachim		γεννηθῆν
	ex Rachab	Ἐλιακείμ		genitum est,
10	Obeth	Eliacim		conceptum est
	Ὀβηθ	23 de qua	37	uocabitur
	Obed	ἐξ ἧς		καλίσσοι
10	Iesse	ex qua		uocabunt
	Ἰεσαί	24 qui uocatur	37	Emanuel
	Iessæ	ὁ λεγόμενος		Ἐμμανὴλ
11	Salomonem	29 de spiritu sancto		Emmanuel
	σολομῶνα	ἐκ πνεύματος ἁγίου	37	interpretatum
	Solomonem	ex spiritu sancto		μεθερμηνευόμενον
12	Abiam	30 traducere		præsens passiuum
	Ἀβιά	παράδειγμα μάλιστα	39	cognoscebat
	Abia	exemplum facere,		ἐγίνωσκεν
15	Achaz	infamare		pro cognoueras
	Ἀχαζ	52 in somnis	39	donec
	z sonat ut s	κατ' ὄναρ		ἕως οὗ
15	Ezechias	per somnium		pro dum

De ea, ex ea, de qua, ex qua, Raab, Rachab, Salomon, Solomon, hæc utroque modo bene dicta defenduntur.

COMMENTARIUS IN CAPVT PRIMVM

Heb. I.

1

1 T Moses à Genesi mundi, librum ueteris legis inchoauit: sic & Mat-
 2 thæus librum nouæ legis, quod est euangelium æternum, à Genesi
 3 CHRISTI conditoris mundi, dicente Paulo: Nouissime diebus istis
 4 loquutus est nobis in filio, quem cōstituit hæredem uniuersorum, per
 5 quem fecit & secula, inchoat, dicens. ¶ Liber generatiōis IESU CHRI
 6 STI filij Dauid, filij Abraam. Abraam genuit Isaac. Isaac autem genuit Iacob. Iacob
 7 autem genuit Iudam, & fratres eius. Iudas autē genuit Phares, & Zara de Thamar.
 8 Phares autē genuit Esrom. Esrom autem genuit Aram. Aram autem genuit Ami-
 9 nadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naasson autem genuit Salmon. Salmon
 10 autem genuit Booz de Raab. Booz autem genuit Obed ex Ruth. Obed autem ge-
 11 nuit Iessæ. Iessæ autem genuit Dauid regem. ¶ Quanto sanè conditor mundi mun-
 12 do est eminentior: & is per quem facta sunt secula, seculis superior; tanto hæc historia
 Moscos

Moseos historiam præcellit. Et quod ait, liber generationis, intelligunt nonnulli idem esse quod liber incipiens, initiumque sumens à generatione IESV CHRISTI. solent enim libri, maxime Hebræorum more, ab initijs nomina sibi uendicare. Verum huius libri nomen non est generatio IESV CHRISTI, sed id quod ex titulo prædicitur, κατὰ ματθαίου ἀρχὴν εὐαγγελίου. Proinde quod Matthæus ait, liber generationis, intellige idem esse, ac si diceret, genealogia, siue descriptio generationis: describit enim generationem IESV CHRISTI, in quo loquendi modo imitatur Hebræos: quibus is penè proprius, ac peculiaris est. ut cum Geneleos capite quinto dicitur: Hic est liber generationis Adam, certum est non de nomine totius libri, qui Genesis & Beresit appellatur, sed per id genealogiam, & descriptionem generationis Adam intelligi. Hæc autem, quam Matthæus tangit, generatio CHRISTI est secundum carnem, quæ quantumlibet quis effari conetur, manet nihilominus ineffabilis. quod diuinus ad Caium Dionysius sensit, sic de incarnatione filij dei dicēs: Ex occulto supersubstantialis ille deus in conspectum nostrum repete processit, humana substantia, & carne uestitus. Occultus autem etiam post reuelationem illam, siue (ut diuinius loquar) in ipsa quoque sui reuelatione perdurat. Et hæc enim ex parte IESVS secretus occultitur, nulloque uel sermone, uel animo ipsius mysterium promitur: sed & cum profertur, arcanum: & dum intelligitur, manet incognitum. Ac multi quidem, & sancti uiri id Esaiæ, Generationem eius quis enarrabit? hoc prætere uolunt: quanquam neque pro æterna CHRISTI à patre, neque pro humana ex uirgine matre: sed de noua, quæ à CHRISTO est generatio, capi uidetur, de qua & psalmo uicesimo primo: Annūciabitur domino generatio uentura, & annūciabūt cœli iustitiam eius populo, qui nascetur, quem fecit dominus. Quem etiam subinde Esaias uocat semen longæuum, cum ait: Si posuerit animam suam pro peccato, uidebit semen longæuum, & uoluntas domini in manu eius dirigetur. Et id uoluisse spiritum Esaiæ, indicat quod subnectit: huius dicti, Generationem eius quis enarrabit? continuo causam subiungens: Quia abscissus est de terra uiuētium. Quod quid aliud est, quàm quia morte, ac gloriosa passione sublatus est de medio hominū super terram uiuētium, quis generationē eius, quæ passionē illam subsecuta est, enarrare ualebit? Enim uero ab Adam ad CHRISTVM generatio terrena cucurrit, nota & effabilis: à CHRISTO uero ad finem usque mūdi in uere fidelibus, cœlestis, ignota, & ineffabilis. Atque sic quadruplex inuenitur generatio. Vna diuina solū, ut CHRISTI æterna generatio: & hæc est ineffabilis. Altera humana solū, ut posteritatis Adam usque ad CHRISTVM: & hæc effabilis. & hæc duæ generationes extreme sunt. Tertia diuina per essentiā simul & humana, qualis CHRISTI ex uirgine generatio: & hæc partim ineffabilis, partim effabilis: sed multo magis ineffabilis quàm effabilis, cum sit suppositi, quod neque linguæ hominū effari, neque linguæ ualent angelorum. Est & quarta generatio spiritualis, partim diuina, & partim humana, sed id per gratiam: & hæc est generatio fidelium ex CHRISTO & ecclesia, quæ in CHRISTO est abscondita & ignota. Vita uestra (inquit Apostolus) in CHRISTO abscondita est cum CHRISTO in deo: cum autem CHRISTVS apparuerit uita uestra, tunc & uos apparebitis cū ipso in gloria. Et ideo quis eā enarrabit? Et hæc duæ uitæ mediæ sunt: prior, diuinitati inseparabiliter cohæret semper: posterior, interdum ad carnem, & humanam relabitur: tandiu felix existens, quandiu in CHRISTO abscondita manet: at misera, quàm primum ad extremam relabitur. Possuntque uitæ istæ hoc ordine digereri: Prima, diuina solum: Secunda, diuina & humana per essentiā: Tertia, diuina & humana per gratiam: Quarta, humana solum. Prima, superperfecta est, non facta: ultima, facta, sed imperfecta: secunda perfectissima, quæ simpliciter fieri potuit: tertia, perfecta, perfectionis accrementum & decrementum recipiens: tanto perfectior, quanto secundæ conformior. Prima, filij dei ante secula geniti: secunda, filij dei in seculo nati: tertia,

Dionysius episto
sto. 3.

Esai. 51.

Psal. 21.

Colos. 3.

filij dei adoptati: quarta, filij hominis, serui. Quocirca, qui accedit ad primam, est per se liber: qui autem ad secundam, à seruitute alteritur in libertatem: qui deniq; à secunda recedens, accedit ad quartam, ex libertate transit ad seruitutem, & seruitutem quidem miseram. Sed cum harum generationum Matthæus, quo ad **CHRISTVM** tangat secundam, quæ quatenus humana est, ex hominibus processit: ut ex Abraham, qui est pater omnium fidelium per fidem, & Hebræorum per circūcisionem, & Isaac, & Iacob, & reliquis sequentibus: cur peculiariter uocauit eum filium Dauid, dicens: Liber generationis **IESV CHRISTI**, filij Dauid? Ob hoc sanè spiritu dei actus, ut Hebræi conspecta eius in operibus diuinitatis uirtute, negare non possent eum ipsum esse **CHRISTVM**, atq; eum quem expectabant Mesiam, quē in confesso omnibus erat fore filium Dauid, cum ex multis alijs scripturæ locis, tum uel maxime ex hoc Hieremias oraculo id ipsum aperte dicente: Ecce dies ueniūt, dicit dominus, & suscitabo Dauid germen iustum: & regnabit rex, & sapiens erit: & faciet iudicium, & iusticiam in terra. In diebus illis saluabitur Iuda, & Israël habitabit confidenter. Et hoc est nomen quod uocabunt eum, dominus, iustus noster. Et adeo illis exploratum erat, Mesiam dicendum filium Dauid, ut & cum eos percontaretur dominus: Quid uobis uideatur de **CHRISTO**: cuius filius est? incunctanter dixerint ei: Dauid. Quinetiam cum ipsum (ita eos mouente spiritu dei) tanquam suum Mesiam, & suum regem exceperunt, dicebant: O Sianna filio Dauid, benedictus qui uenit in nomine domini. Sed & eum filium Dauid innuit angelus apud Lucam, alloquēs uirginem: Et dabit (inquit) illi dominus deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Nihil mirum igitur, si Euangelista in exordio sui euangelij nuncupat eum filium Dauid. Sed forte perget quispiam sciscitari, num etiam peculiariter uocat eum filium Abraham, perinde atq; Dauid, cum dicit: **IESV CHRISTI** filij Dauid, filij Abraham? Litera hic planè anceps est, quia secundo loco filij, uel ad **IESV CHRISTI**, uel ad Dauid, quorum utrunq; paternus casus est, referri potest. & proinde si referatur ad **IESV CHRISTI**, peculiariter uocaret eum filium Abraham: quod insignes etiam scriptores putauerunt: quibus & si aduersari meum non sit institutum, puto tamē filij secundo loco positum, potius ad uicinum, scilicet Dauid, referendum: quod ex consuetudine sacre scripturæ cognoscitur. Sic enim in Baruch: Et hæc uerba libri, quæ scripsit Baruch filius Nerias, filij Maasæ, filij Sedecias, filij Sedei, filij Helcias in Babylonia. Et in Sophonia: Verbum domini, quod factum est ad Sophoniam filium Chusi, filij Godolias, filij Amasias, filij Ezechias, in diebus Iosias filij Amon regis Iuda. Et in Zacharia: Factum est uerbum domini ad Zachariam filium Barachias, filij Addo, prophetam. Et ita semper inuenias filij, ad uicinum referri. Neq; etiam inuenimus Hebræos dicere solitos, Mesiam filium Abraham, sed filium Dauid. Quare admodum consentaneum est, Euangelistam solum hic peculiari nomenclatura eum dixisse filium Dauid, & mox Dauid filium Abraham: ut à primo patre nouellæ fidei & circūcisionis Hebræorum, texeret seriem generationum usq; ad **CHRISTVM**, summatae fidei autorem. Quod si dicat horum duntaxat duorum dixisse filium, quia his solis promissus fuerit **CHRISTVS**: responderi potest, non his solis, sed multis quoq; alijs promissum fuisse. ut Iacob, dicente scriptura: Orietur stella ex Iacob, & cōsurgit uirga de Israël. Et Iudæ, ut in Genesi habetur: Catulus (inquit) leonis Iudæ. & subditur: Et quis suscitabit eum? Non auferetur sceptrum de Iudæ, & dux de femore eius, donec ueniat qui mittendus est: & ipse erit expectatio gentium. Quæ de promissione Mesias intelligi certum est. Sed & Phares filio Iudæ, & Toldoth libri Ruth Mesias promissum intelligunt Hebræi. Item & Iessæ, dicente Esaia: Egredietur uirga de radice Iessæ, & flos de radice eius ascendet. Porrò quos hic nominauit Euangelista, finiuntur in Dauid, primam implentes tessaradecadem. Quos uero subiungit finientes in Iosiam

in Iosiam, implēt secundam tessaradecadem, quæ hoc pacto describitur. ¶ David au-
 tem rex, genuit Solomonem ex ea quæ fuit Vriæ. Solomō autem genuit Roboam.
 Roboam autem genuit Abiā, Abiā autem genuit Afa. Afa autem genuit Iosaphat.
 Iosaphat autem genuit Ioram, Ioram autem genuit Oziam. Ozias autem genuit Ioa-
 tham. Iotham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam, Ezechias autē ge-
 nuit Manassē. Manassēs autem genuit Amon. Amon autē genuit Iosiam. ¶ In hac
 tessaradecade, id est quatuordecim generationum comprehensione, inter Ioram &
 Oziam tres medij omittuntur, Ochozias, Iosias, Amasias, ut ex quarti Regum cap. 8.
 11. 12. 14. manifeste dilucet: quos qua ratione spiritus Euāgelistæ hac generationū se-
 rie excluderit, indignos uel censuerit ipse nouit, qui omnia nouit, & qui scrutatur pro-
 funda etiam dei: spiritu enim dei agitante, certum est Euāgelistas scripsisse: quam ob-
 rem hanc potissimum causam crediderim, spiritus sancti, quem nihil latet, per quem
 scribebat Euāgelista, uoluntatē: ne quis putet id ignorantia, aut dormitatione Euan-
 gelistæ accidisse. Huius tamen omissionis causam nituntur asserere Origenes, Hiero-
 nymus, Hilarius, & plerique alij. Qui hic dicitur Ozias, ille est qui, 4. Regum cap. 15.
 & Azarias & Ozias utroque nomine nuncupatur: illo in principio, isto in fine. Cætera
 huius quaternæ denariæ numerationis perspicua sunt. Tertiā tessaradecada, quæ finit
 in Ioseph, subnectit Matthæus, dicens. ¶ Iosias autē genuit Iechoniam, & fratres eius
 in transmigracione Babylonis. Et post transmigracionē Babylonis Iechonias genuit
 Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel, Zorobabel autē genuit Abiud. Abiud
 autem genuit Eliazim. Eliazim autē genuit Azor. Azor autem genuit Sadoc. Sadoc
 autem genuit Acim. Acim autem genuit Eliud. Eliud autē genuit Eleazar. Eleazar au-
 tem genuit Matthan. Matthan autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Ioseph, uirū
 MARIÆ, de qua natus est IESVS, qui uocatur CHRISTVS. ¶ Hæc quaternadena-
 ria series desinit in Ioseph, qui gignitur tantum, & nō gignit: opponiturque primo pri-
 mæ seriei, Abrahā, qui in serie gignit solū, & non gignit: ceteri intermedij gignūt
 quidē, & gignūtur. Recte autē Ioseph gignitur solum, & non gignit: quia noua post
 ipsum sequit generatio, scilicet spiritualis à CHRISTO. sic igitur Ioseph finis est car-
 nalis, & CHRISTVS initiū spiritualis. Et cū Abrahā ponitur generationū primus, &
 Ioseph ultimus: Abraham primus est in imo, & Ioseph ultimus in summo. Nam ad
 CHRISTVM procedere, non est descendere, sed ascendere: & id à carne ad spiritum,
 à tenebris ad lucem, à morte ad uitam, à seruitute ad libertatem, à miseria ad felicitatē,
 ab homine ad deum. CHRISTVS autem est super has omnes generationes, ut cuius
 est noua, & nouo modo generatio: qui & est generationē inauditā creans, & inenar-
 rabilē. Est ne hic noua generatio, non gigni ab homine, sed concipi de spiritu sancto?
 Est ne hic nouus generationis modus, nasci ex intacta, illibataque, & prorsus immacula-
 ta uirgine? quod innuit Euāgelista, cū dicit: MARIÆ, de qua natus est IESVS, qui
 uocatur CHRISTVS, qui uocatur Messias. si enim de serie esset, & non extra & supra
 seriem, dixisset Euāgelista: Ioseph autē uir MARIÆ genuit IESVM. At non sic dixit
 spiritus sanctus, qui eius dirigebat sermonem: sed continuo ubi dictum est, Iacob autē
 genuit Ioseph uirum MARIÆ, protinus sub iunxit: De qua natus est IESVS, qui uo-
 catur CHRISTVS: ut excluderet Ioseph à generationis functione, & innueret uirgi-
 nem peperisse. Et proinde cum dicit, uirum MARIÆ, spōsum intellige: quippe qui
 semper sponsus, & custos, & testis perpetuæ uirginitatis MARIÆ solum fuit, & alu-
 mnus infantie saluatoris filij dei altissimi: per quem quamuis omnia nascatur, & alim-
 tur omnia, pro nobis tamē & ipse nasci uoluit: sed ex pulcherrima, purissima, sanctissi-
 maque omniū, quas mundus unquā habuerit, uirgine, & ali: & nō solū nasci, sed & gi-
 gni, ut inquit hic Matthæus ἐγεννηθη, genitus est: quod utriusque significat, & nasci, & gi-
 gni: quo secretius adhuc indicat nō genitorē in terris, sed solam habuisse genetricem.

eam scilicet uirginem, quæ sola est θεοτόκος, nullam unquam habitura parē. Similiter generatio, quæ ab ipso est, è spiritu sancto est, & ex uirgine scilicet ecclesia, fide incorrupta: imò si attendimus, utraq; generatio à patre est, & filio, & spiritu sancto: illa, in
Luc. 1. MARI A: hæc, in Ecclesia. De illa inquit angelus: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi, ubi spiritum sanctum audis, uirtutē: altissimum, qui
Matth. 22. sunt spiritus sanctus, filius, pater. De hac dicit Matthæus: Euntes ergo, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, & hæc est generatio, quæ in uirgine ecclesia est à CHRISTO. Mox ubi innuit Euangelista CHRISTI generationē non ex uiro, sed ex uirgine, quæ nihilominus spōsum habebat, ut uirgo ecclesia mater posterioris generationis semper sponsum habet: quoddam mysterium generationum aperit, quæ ab Abraham triplici cōiuncta tessaradecade, id est quater-
 14 nodenario, currunt, dicens. ¶ Omnes itaq; generationes ab Abrahā usq; ad Dauid,
 14 generationes quatuordecim: & à Dauid usq; ad transmigrationem Babylonis, gene-
 14 rationes quatuordecim: & à transmigratione Babylonis usq; ad CHRISTVM, gene-
 14 rationes quatuordecim. ¶ Hæc quaternadena dico esse cōiuncta: quia finis primi scilicet Dauid, computatur principium secundi: & finis secūdi Iosias, principium tertij, quod desinit in Ioseph, uirum quidē MARIÆ, & omnium fœminarum beatissimæ, & super beatos, beatasq; omnes à deo benedictæ, & honorificatæ. quæ integra uirginitate, & intacta sanctitate hominem simul peperit, atq; deum. Verum de his tessaradecadibus duas ponemus descriptiōes. Prima, erit disiunctarum: secunda, coniunctarum. Prima includit, secunda excludit CHRISTVM. Prima erit ex antiquis exemplaribus, secunda ex nostris, tum Latinis, tum recentioribus Græcis.

PRIMA descriptio, quæ est tessaradecadum disiunctarum.

14	Abraham	Isaac	Iacob	Iudas	Phares	Efrom	Aram
	Aminadab	Naasson	Salmon	Booz	Obed	Iessæ	Dauid
14	Solomon	Roboam	Abia	Afa	Iosaphat	Ioram	Ozias
	Ioatham	Achaz	Ezecias	Manasses	Amon	Iosias	Ioacim
14	Iechonias	Salathiel	Zorobabel	Abiud	Eliacim	Azor	Sadoc
	Acim	Eliud	Eleazar	Matthan	Iacob	Ioseph	IESVS

De hac locutus uidetur & sacer Hieronymus. Estq; omniū numerus, 42. Hæc quoque habetur ex uetusto archetypo Græco, ubi Ioacim, qui nobis deest, uicesimo octauo loco ponitur: & hæc tessaradecadum ordinatio, cum ex antiquis, tum ex primi Paralipomenon, cap. 3. desumpta, magis ueritati, & menti Euāgelistæ accedere uidetur.

SECUNDA descriptio, quæ est tessaradecadum coniunctarum.

14	Abraham	Isaac	Iacob	Iudas	Phares	Efrom	Aram
	Aminadab	Naasson	Salmon	Booz	Obed	Iessæ	Dauid
14	Dauid	Salomon	Roboam	Abia	Afa	Iosaphat	Ioram
	Ozias	Ioatham	Achaz	Ezecias	Manasses	Amon	Iosias
14	Iosias	Iechonias	Salathiel	Zorobabel	Abiud	Eliacim	Azor
	Sadoc	Acim	Eliud	Eleazar	Matthan	Iacob	Ioseph

IESVS CHRISTVS MARI A.

INTERPRETATIO NOMI. HEBR. IN GENEAL. CONTENTORVM.

1	Abraham	Pater multitudinis.	8	Aminadab	Populus spontaneus.
2	Isaac	Rifus.	9	Naasson	Aeneus.
3	Iacob	Supplantator.	10	Salmon	Perfectus.
4	Iudas	Confessio.	11	Booz	In fortitudine.
5	Phares	Diuisio.	12	Obed	Seruus.
6	Efrom	Atrium.	13	Iessæ	Existens.
7	Aram	Excelsus.	14	Dauid	Dilectus.

15 Solomon

15	Solomon	Pacificus.	33	Eliacim	Dei resurrectio.
16	Roboam	Dilatans populum.	34	Azor	Adiutor.
17	Abia	Pater domini.	35	Sadoc	Iustus.
18	Afa	Sanans.	36	Acim	Confirmans.
19	Iosaphat	Domini iudicium.	37	Eliud	Dei laus.
20	Ioram	Domini celsitudo.	38	Eleazar	Dei adiutorium.
21	Ozias	Possessio domini.	39	Matthan	Donum.
22	Ioatham	Domini cōsumatio.	40	Iacob	Supplantator.
23	Achaz	Apprehendens.	41	Ioseph	Augmentum.
24	Ezecias	Fortitudo domini.	42	IESVS	Saluator.
25	Manasses	Oblitus.	43	MARIA	Domina maris.
26	Amon	Fidelis.	ADIECTITIORVM INTERPRET.		
27	Iosias	Vrens dominus.	44	Zara	Oriens.
28	Ioacim	Domini firmitas.	45	Thamar	Palma.
29	Iechonias	Præparatio domini.	46	Raab	Dilatata.
30	Salathiel	Postulatus dei.	47	Ruth	Irrigata.
31	Zorobabel	Alienus à cōfusione.	48	Vrias	Ignis domini.
32	Abiud	Pater laudis.	49	Bathsabe	Filia iuramenti.

Hic uidere potes tres coniunctas tessaradecas, ab Abraham sursum uergere: nam ad CHRISTVM, qui plus quàm uir est: & uirginē, quæ plus quàm mulier, uiris ac mulieribus super locatos: & si summa humilitas, qua filius dei dignatus est ad nos per uirginem descēdere, faciat eos uideri omnium infimos. O omnia saluans incomprehensibilis IESV humilitas: cuius & uirginis humilitas maxime est æmula. Videre etiam promptum est Abraham solum gignētem esse, Ioseph solum genitum: intermedios autem, gignentes simul atq; genitos. Abraham ante legem, Dauid in lege, CHRISTVM post legem: ut ipse CHRISTVS intelligatur eorum, qui ante legem, & in lege, & post legem sub gratia fuere, omnium unica & uera salus. Insuper & has tres tessaradecas simul collectas, numerum implere quadragenariū, qui numerus est poenitentia: quæ maxime tempore CHRISTI conueniebat: quippe qui plenariam afferbat peccatorum remissionem. Adhæc iam præcursor eius Ioannes clamabat: Poenitentiam agite. Quod & ipse dominus idem dicēs, cōfirmabat. Tempus ergo quod præcellerat, imperfectæ erat poenitentia: quia nondum uenerat, qui poenitentibus, aperto regno cœlorum, peccata penitus relaxaret. at tunc & nunc est ueri quadragenarij, ueræq; poenitentia tempus, se ad eum conuertendo, qui supra sanctum est quadragenarium: is enim est, qui respiscētibus uere peccata remittit: & cui est omnis potestas in cœlo & in terra. Sed cum tanta diligentia obseruarit in generationum serie, facer Euangelista quaternum denarium numerum: est ne quippiam in signe in hac numerationis forma reperire? Est sanè. Nam in principio pariter & in fine, semper aliud quid in signe occurrit. ut in principio primæ generationis, fides in Abraham, & fidei signum circumcisionis institutio: in fine, augmentum fidei in Dauid, & huius signum Golia prostratio. Sed & idem est initium secūda, sub quo, ut gloriosissimo rege, cœpit regnum Iuda: in fine secūda est Iosias, qui collapsam & fidem, & legem gloriose instaurauit, & aras, & excelsa, & lucos, & simulacra omnia funditus euertit: reperit quoq; libros legis, & legem arctissime obseruari curauit. Et idem est principium tertiæ, ubi statim in principio transmigratio filiorum eius, & Iudæorum in Babylonē facta est: quæ omnia ex Paralipomenō cap. 34. 35. & 36. facillime cognoscuntur. Et sub Ioseph sine tertiæ uirgo parit, deus in terris nascit, fides cōsummat, noua lex instituit, caro transit, uenit spiritus, circumcisio signum fidei Abraham transit in baptismū fidei

Matth. 1.
Matth. 4.

CHRISTI regis aeterni. & hoc est, quod in fine huius tertiae tessaradecadis, id est quaternadenariae numerationis euenit, miraculum, omnibus ante seculis inauditum: cui neque postea simile audiendum. Quinetiam, si quaternadenariam ante Abraham numerationem attendas, inuenies principium eius admodum insigne. nam Enoch coepit inuocare nomē domini, qui & uiuus à deo translatus est, ut dignior quam qui inter homines suae tempestatis, & in terra contaminata diuersaretur: & hic est ab Abraham ex Genesi quartusdecimus, hac serie: Enoch, Mathusalem, Lamech, Noë, Sem, Arphaxad, Sale, Heber, Phaleg, Reu, Sarug, Nachor, Thare, Abraham: ubi Abraham est quartusdecimus, & principium sequētis tantillae numerationis. Hac ergo quaternadenaria numeratione uoluisse uidetur Euangelista indicare semper in fine accidere aliquid nouum, insigne, ac mirabile, ut id maxime omnium aduerteremus in fine ultimae accidisse. Sed de his haecenus. Vnum adhuc forte quaerat quis pra: cum in his numerationibus mulieres interdum cum uiris ponantur, ut Thamar, Raab, Ruth, Bathsabe, quae his uerbis intelligitur, ex ea quae fuit **Vria**: an ideo ponantur, quia peccatrices fuere, ut uel sic intelligamus **CHRISTVM** ex peccatoribus, & peccatricibus uoluisse descendere? Ego potius crediderim (cuique suum, ut quod maluerit, sequatur, relinquens arbitriū) non quia peccatrices, sed quia maxime & fide, & pietate insignes fuere, diuina electione huic sanctae generationi **CHRISTI** insertas: sicuti series uirorum ab Abraham, Iuda, & Dauid usque ad Ioseph est omnium clarissima. Nam ut à Thamar incipiam, diuino iudicio factum est: ut cum Iudas eam fessisset, non dato illi filio suo Sela in maritum, quem ipse promiserat, ut ex ea semen pro fratre propinquitatis iure suscitaret: ipsa astu, & prudentia modum inueniret, ut Iudas, quod debebat, implet. Ideo Iudas, qui illi iusticiam negabat, postquam factum intellexit, supra se illam iustificauit, dicens: Iustior me est, quia non tradidi eam Sela filio meo. Et haec Thamar, omnino insignis, iusta, & prudens ex historia sacra cognoscitur: & nequaquam peccatrix

THAMAR. (**Gen. 18.** & si, ut iusticia impleretur, se ut peccatricem demittorauit) adeo ut figurare eam uelint ecclesiam habentem in utero Phares, & Zara, Phares gentium, & Zara populum Iudaeorum, qui prior signum salutis habuit à domino: sed eum ultimū parit ecclesia. De

RAAB. Raab nihil nisi sanctum legitur: ut quae tanquam prophetissa allocuta sit exploratores filios Israel, absconderit, & suis consilijs eripuerit e manibus regis Hiericho: timens deū, pia in parentes, & illos sua prudentia, suaque sapientia saluans, ut historia Iosue continet, dicens: Necdum obdormierant, qui latebant: & ecce mulier ascendit ad eos, & ait: Non uide quod dominus tradiderit uobis terram. Etenim irruit in nos terror uester, & elaguerunt omnes habitatores terrae. Audiuimus quod siccauerit dominus aquas maris rubri ad uestrum introitum, quando egressi estis ex Aegypto: & quae feceritis duobus Amorraeorum regibus, qui erant trans Iordanem, Seon, & Og, quos interfecistis. Et haec audientes, pertinuimus, & elanguit cor nostrum: nec remansit in nobis spiritus ad introitum uestrum. Dominus enim deus uester, ipse est deus in caelo sursum, & in terra deorsum. Nunc ergo iurate mihi per dominum, ut quomodo ego misericordiam feci uobiscum, ita & uos faciatis cum domo patris mei: detisque mihi uerum signum, ut saluetis animas nostras à morte. Ita apud Paulum ad Hebraeos, fide commendatur Raab. Neque te moueat, quod appellatur meretrix, Iosue cap. 2. & 6. & Hebraeorum. 11. id enim meo iudicio nihil aliud designat, quam hospitam, quae merebat quidpiam ab hospitibus ex his, quae illis apponebat, & ex diuersorum suppellectile, quam eis ministrabat. Cui sententiae Chaldaeus quoque Paraphrastes subscribit, uertens **ZONAH** cauponam, siue cauponariam. quam translationem etiam alibi secuti sunt posteriores Hebraei, quod illud à uocabulo, quod escam siue alimentum significat, deriuatum sit. Vnde fit, ut ipsa ceteri iusta possit. Nam si fordidam fuisset peccatrix, parum uerisimile uideatur Salomon principem de tribu Iuda eam uoluisse

fuisse accipere coniugem : uerum ob probitatem, sanctimoniãq; & legitima Hebræorum ab ipsa suscepta, non est eam, cum tantus esset, dedignatus. Et hæc etiam populi gentilis ad sacra CHRISTI ueniētis (derelicta & destructa idololatria) figura est. De Ruth nihilo minus honesta, quàm de hac legimus. Moabitis enim erat, uiro coniuncta Hebræo: quo mortuo, suam inseparabiliter secuta est socrum Hebræam, pietatis suæ, & religionis exemplum omnibus posteris relinquens: ut planè historia Ruth testatur, sic ea describens: Ruth adhæsit socru suæ. Cui dixit Noemi: En reuersa est cognata tua ad populum suum, & ad deos suos, uade cum ea. Quæ respōdit: Ne aduerseris mihi, ut relinquam te, & abeam: quòcunq; perrexeris, pergam: & ubi morata fueris, & ego pariter morabor. Populus tuus populus meus, & deus tuus deus meus. Quæ te terra morientē susceperit, in ea moriar, ibiq; locum accipiam sepulturæ. Hæc mihi faciat deus, & hæc addat, si non sola mors me & te separauerit. Quod (quæso) peccatum hic cognoscitur, unde dici queat peccatrix: An quod messorum uestigia sequens, spicas colligeret, quas socru suæ ferret, de mane usq; uesperam in agro stans, nec ad momentū quidem domum reuertens: An quod secuta consilium socrus suæ, iacuerit uerecunde & pudice ad pedes Booz: qui defuncti uiri sui affinitate, sibi debebatur: Et ecce (inquit) nocte iam mediã, expauit homo, & cõturbatus est: uiditq; mulierem iacentem ad pedes suos, & ait: Quæ es: illaq; respondit: Ego sum Ruth ancilla tua. Expãde pallium tuum super famulã tuam, quia propinquus es. Et ille: Benedicta (inquit) es à domino filia, & priorẽ misericordiam posteriore superasti: quia non es secuta iuuenes pauperes, siue diuites. Noli ergo metuere, sed quicquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis populus, qui habitat intra portas urbis meæ, mulierẽ te esse uirtutis. Nec abnuo me propinquũ, sed est alius me propinquior. Quiesce hac nocte: & factò mane, si te uoluerit propinquitatis iure retinere, bene res acta est: sin autem ille noluerit, ego te absq; ulla dubitatione suscipiam, uiuit dominus. Dormi usq; mane. In hoc neq; Booz, neq; ipsa peccauit, neq; aliud inuenias, unde & ipsa dici possit peccatrix: sed multa probatæ uirtutis, & religiosæ pietatis insignia. Adde qd' & ipsa alienigena, est populi gentilis ecclesiã CHRISTI secuti, & eidẽ inseparabiliter adherētis, figura. Porrò de Bathsabe quid dicam: Nunquid quod in sublimiori loco ædiũ suarũ nudasset sese, lauissetq; ignara quod quisq; posset eam intueri, peccauit: Nonne Dauid tulit eã: Et quæ fortitudo mulieri surreptæ, ut regiæ nõ pareret uoluntati: Peccatũ ergo fuit Dauid potius quàm illius mulieris: quod & in Dauid se uere animaduersum est, in Bathsabe autẽ minime. At nõ quid cõsensit neci mariti: Nequaquã. Sed & Nathan propheta ex dei mandato Dauid alloquẽs, eam comparat ouĩ innoxia, cui uiolentiã allata est. An quod mortuo uiro rex eam sibi fecit uxorẽ, quæ & regina pulcherrima, & prudētissima fuit: Neq; certe in hoc peccatũ agnoscitur, sed plurimæ laudis insignia, cum ita mater regis pacifici fuerit effecta, typum CHRISTI, qui uerus est Salomon, & rex superpacificus, præ se ferentis. Quin & ipsa synagogæ typum gessit, ut de ea in figura canitur in cãtico amoris: Egredimini filia Sion, & uidete regẽ Salomonẽ in diademate, quo coronauit illũ mater sua in die despõsatiõis illius, & in die lætitiæ cordis eius. Quis enĩ coronauit CHRISTVM, cũ in ligno despõsauit Ecclesiã, & in lætitiã cordis sui fecit redemptionẽ humanã, nisi synagoga: Igitur propter hæc tam ardua, & alia (quæ mortales fugiunt) mysteria, spiritus sanctus, qui mundorũ est amator, has sanctas mulieres, ut & sanctarũ sanctam dei matrẽ, eas honorificas super omnes, CHRISTI generatiõibus inseri uoluit. Adde etiam, quod è matribus omniũ, qui in tessaradecadibus ponuntur uirorum, nullæ his Thamar, Raab, Ruth, & Bathsabe, ex historia sacra nõscuntur insigniores: MARIA autẽ omniũ longe insignissima, quinimo aliarũ matrũ cõparatiõnẽ nõ admittit: perinde ut neq; CHRISTVS, natorũ. At his dictis ad literã reuertamur, ubi spiritus sanctus per Euãgelistã enucleat diuinæ

RUTH.

Ruth. 1.

BATHSABE.

Canti. 5.

- 5 ^o incarnationis filij dei ex intacta uirgine mysteriū, dicens: **C**um esset desponsata mater eius **MARIA**, Ioseph: ante quā conuenirent, inuenta est in utero habens ex spiritu sancto. **C** Nisi spiritus sanctus modū natiuitatis in carne filij dei, menti mortalium ingessisset, homo eum attingere non poterat: quis enim mēte attingisset uirginem parituram, nisi diceret: Cum desponsata esset mater eius **MARIA**, Ioseph: cum nō conuenirent, sed absque ullo contactu cœlibem uitam ducerent, reperta est in utero habens de spiritu sancto, reperta est plena deo, & à deo & nō ab homine. talis est **CHRISTUS** generatio: non quales quæ præcesserunt. Et cum ait: Cum desponsata esset mater eius: innuit uirginem ipsam uere dei parentē, fuisse solū sponsam & semper sponsam, & Ioseph solum sponsum & semper sponsum. nam uirgo & mater est, semper innupta. Proinde cum in sequentibus audis uirum, audis coniugem: intellige sponsum atque sponsam, quia hæc est intelligentia spiritus. Et ut **CHRISTVS** est ueritas diuinæ natiuitatis ex sponsa uirgine: sic omnes filij eius ex spōsa uirgine sulamite Ecclesia, diuinæ nascuntur, quæ semper sponsa est, ut & ipse semper sponsum, & hæc est diuinæ generationis atque natiuitatis eius usque ad mundi consummationem imitatio, & Christiforme incarnationis sacramentum. O si fideles suam diuinā generationem agnoscerent, quā studerent caste, sancte, et diuinæ conuersari, ut **CHRISTVS** cōuersatus est. At Ioseph, **MARIAE** uirginitate illibata deo fœcūdata sponsum, hoc diuino stupefactus miraculo, ut mysteriū non agnoscens, & nihil sinistrae opinionis alijs iniicere uolens, cogitauit occulte discedere. Quod subdit Euangelista, dicens:
- 6 ^o **C** Ioseph autem uir eius cum esset iustus, & nollet eam traducere, uoluit occulte dimittere eam. **C** Cum ait: Ioseph autē uir eius (ut dictum est) perinde est ac si dixisset: Ioseph autem sponsum eius. & tam incōcinne (ut arbitrator) interpretaremur uir eius, id est maritus eius, quā postea coniugem tuam, nuptam tuam, & non potius sponsam tuam, quod & Hieronymus aduersus impurum Eluidium nō obscure insinuat, sic inquit: Tu dicis **MARIAM**, uirginem non permansisse: ego plus uēdico, etiam ipsum Ioseph uirginem fuisse per **MARIAM**. Si enim in uirū sanctum fornicatio non cadit, & aliam eum habuisse uxorem non scribitur: **MARIAE** (quam putandus est habuisse) custos potius fuit, quā maritus. Et in fine aduersus eūdem ait: Eiusdem uis esse gloriæ uirgines et maritas: ubi maritas opponit uirginibus. Quare et maritus opponitur sponso, qui adhuc intacta spōsa cœlebs est, sic & Græci maritum παρακοίνου dicunt, quod apud idem cubile cum nupta conueniat. Quod quis dicat Ioseph cōuenire posse: Neq; ergo, proprie dici maritū. Hæc dixi: ut qui Euangelium interpretantur, spiritū attendant, non carnē: & illis semper utantur uerbis, quæ remotiora sunt à phātasia carnis, et si excusari ualeāt, quādoquidē caro nobis semper adest, spiritus autē defuper infunditur. Sed quid ait, cū esset iustus, et nollet eā traducere? Certe Matthæum nō habemus nisi per interpretē: & nescio an hic aliud aut alio modo dicere uoluerit, quā interpretes nobis repræsentarit. nā traducere in malā partē capi solet, p̄ inuulgare, infamare, aut exemplū alijs ignominia facere. An igit quicq; de traductiōe, atq; uirginis infamatiōe cogitare potuit Ioseph? Quo nā modo fuisse iustus? Id sanē priori particula cōpugnat, cū esset iustus. Illa ergo particula, hoc, aut quippiā aliud simile intelligere possumus: cum autē esset iustus, & nollet eam in aliquo suspectā habere, nollet de ea quicquā sinistre cogitare, uoluit clāculum eam dimittere. Nōne etiam & aliter hunc locū explicare poterimus, seruata uocabuli traducere, proprietate: Pos-
terimus, nimirū hoc modo: Ioseph (inquit) uir eius, cum esset iustus, & nollet eam traducere, uoluit occulte dimittere eā. Sed quare hoc? Certe quia rei nouitate (nouum enī & hactenus inauditū erat, uirginē cōcepisse: quod in sua cōiuge uirginitatis indubitata, euenisse cernebat) perculsus, attonitus, turbatusq; erat, dicēte postea angelo: Ioseph fili Dauid, noli timere, timor enim turbationē comitari solet, nō suspicionem.
Nec mirum.

Hieronymus aduersus Eluidium ait Ioseph uirginem fuisse

3

Nec mirum, Ioseph, quāuis iustus esset, & tam altum mysterium ignoraret, hac de re fuisse turbatum: cum & ipsa quoq; uirgo, quæ illum probitate, & gratia longe præcellerat, turbata fuisse legatur. Quæ cum audisset, inquit, turbata est in sermōe eius, & cogitabat qualis esset ista saluatio. Et respondens angelus, dixit ei: Ne timeas **MARIA**. Et subditur: Quomodo fiet istud, quoniam uirū nō cognosco? Turbatus ergo, uoluit eam dimittere. At quia iustus erat, & nollebat eam infamare, nequaquā palam id facere uoluit, sed occulte: id est alijs, quod eā dimitteret, prorsus inscijs: ne scilicet eā traduceret, infamaret, & uulgi fabulā faceret. Nam si eam dimisisset, & id cæteros nō latuisset, cum alij nō cognoscerēt eam esse illā **Esaia ALMA**, id est uirginē absconditā, de ea male suspicandi occasionē præbuisset, simul & eam uulgi infamationi exposuisset, quod est traducere: quod & uiro iusto minime competit. Hac ergo de causa dicit **Matthæus**, Ioseph uirū **MARIAE**, cum esset iustus, & nollet eam traducere, uoluisse occulte dimittere eam. Sed huic cogitationi occurrit angelus, ne id faceret, prohibēs: quandoquidē huic à deo sic peragēdo sacramēto erat delectus. Quod aperit **Matthæus**, subiungēs. ¶ Hæc autem eo cogitāte, ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph, dicēs: Ioseph fili Dauid, noli timere accipere **MARIAM** coniugem tuam. Quod enim in ea natum est, ex spiritu sancto est. Pariet autem filium, & uocabis nomen eius **IESVM**: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. (Hoc autē totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est à domino per prophetam, dicentē: Ecce uirgo in utero habebit, & pariet filium, & uocabunt nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum, nobiscum deus.) Exurgens autem Ioseph à somno, fecit sicut præcepit ei angelus domini, & accepit coniugem suam: & non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitū, & uocauit nomen eius **IESVM**. ¶ Noli (inquit angelus) timere, noli nouitate rei metu concuti, ita ut non audeas eam accipere sponsam tuam, & cum ea manere, ob diuinum, quod te latet, in ea sacramētum. Nam quod in ea cōceptum est, à spiritu sancto est: & quæ uirgo, operāte spiritu sancto, cuius uirtus omnipotens, concepit, uirgo quoq; paritura est filium, neq; tibi, ut cogitasti, discedendum est, sed cum ea manēdum: ut circuncidi cures, & nomines eum **IESVM**. Quod est nomen super omne nomen, in quo cœlestia, terrestria, & inferna curuantur: quod non ab hominibus, sed à deo nominatum est, & per supernæ sublimitatis angelū nunciatum. Qui etiam rationē nominis cur **IESVS** nominetur, adiecit: quia scilicet ipse saluaturus, liberaturus, redempturusq; esset populum suum, id est uniuersos omnium seculorum fideles à peccatis eorum, siquidē **IESVM**, salutē & saluatore interpretantur. Sed qua salute, liberatione, & redemptiōe? Ea sanē, qua saluat animas, liberat à tyrannide, & potestate serpentis antiqui, & redimit ab æternis inferorum pœnis. O uera salus, liberatio, & redemptio. O uere saluator, & solus saluator, liberator, redemptor, qui pro nobis uenit in mūdum, & uoluit de spiritu sancto ex plusquam benedicta uirgine nasci, & suo nomine, quo iussu angeli eum nominauit iustus ille Ioseph, sanctaq; Dauid ad illa tempora, & ministeria seruata proles, cognosci omnium uera salus, & sola salus, peccatorūq; remissor: cui sit potestas, & honor, & gloria in secula. Prius dixit Euangelicus spiritus, licet spōsus & spōsa, Ioseph & **MARIA** simul diuersarentur, nihilominus tamē tunc uirginē cōcepisse, & postea integra uirginitate pariturā esse, ipsis in sancto cœlibatu perseverantibus, nulloq; prorsus interueniente maritali contactu. id enim remotissimum erat ab utriusq; instituto: quippe qui cœlibem uitam ab omni prorsus maritali contactu alienam, ducere statuissent. Nunc autem, cur hæc tam studiose tetigerit, causam aperit, oraculum **Esaia** adducens. Etenim cum **Esaia** dicit: Ecce uirgo cōcipiet, & pariet filium, duo innuit, & uirginē concepturā, & uirginē pariturā. Et hæc duo uoluisse **Esaia** expressit hic Euāgelographus. Primū, cum prius dixit: ante quā cōuenirent, reperta est in utero habēs de spiritu sancto, secundū hic:

Luc. 1.

7

Esa. 7.

Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Quare quamquam Græcus interpret ita reddidit, perinde est tamē ac si primo loco dixisset in hanc sententiam: Non conuenerant dum reperta est in utero habens de spiritu sancto, & secundo loco: Non cognouerat eam, dum peperit filium suum primogenitum. Quibus aduerbijs quum, aut dum, aut certe Græcis idem pollētibus, si usus fuisset interpret ille, loco horum priusquam, & donec, id est Græcorum hæc significātium: apertius reddidisset, quod intēdebat Euāgelista: qui nihil aliud intēdebat, quām exprimere oraculum Prophetæ adimpletum fuisse: hoc est quod uirgo concepit, & uirgo peperit, nam quod non conuenerant, dum reperta est in utero habens ex spiritu sancto, ideo uirgo cōcepit: & quod nō cognouerat eam Ioseph, dum filiū suum primogenitum peperit, ideo uirgo peperit. Ex quo satis intelligitur, quod & uirgo in æuum permansit. Quod si ita Matthæi Græcus interpret, & non per prius, quā & per donec reddidisset, non præbuisset serpenti antiquo ansam, per impuros Eluidianos, & infames Antidicomaritas sibilandi post uirginē partum uirginem deiparam matrē no uis indulisse nuptijs. Et ideo ad intelligentiam sic dicere possemus illic: cum esset desponsata mater eius MARIA Ioseph, non cōuenerant, dum reperta est in utero habens de spiritu sancto, istic: & non cognouerat eam, dum peperit filium suum primogenitum, & hoc puto uicinius ad modum scribendi Euāgelistæ accedere: quamquam & interpret suo sermone nihil aliud uult, licet anticipatoribus uerbis, minusq; decēribus usus sit. Porrò particula ista: Hoc totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est à domino per Prophetam dicentem: Ecce uirgo in utero habebit, & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum, nobiscum deus: utranq; harum particularum respicit: ideo ultimo loco est intelligenda. Quamobrem eam parenthesi clausimus, ut intelligatur anticipata. Sic igitur ab hoc loco, cum esset desponsata, usq; ad calcem capitis, iuxta sensum Euāgelistæ ordinare possumus. Cum esset desponsata mater eius MARIA Ioseph, non conuenerāt, dum reperta est in utero habens de spiritu sancto, Ioseph autem uir eius cum esset iustus, & nollet eam traducere, uoluit occulte dimittere eam. Hæc autem eo cogitante, ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Ioseph fili Dauid, noli timere accipere MARIAM coniugē tuam: quia quod in ea conceptum est, de spiritu sancto est: pariet autem filium, & uocabis nomen eius IESVM: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Exurgens autem Ioseph à somno, fecit sicut præcepit ei angelus domini: & non cognouerat eam, dum peperit filium suum primogenitum: & uocauit nomen eius IESVM. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per prophetā, dicentem: Ecce uirgo in utero habebit, & pariet filium, & uocabitur nomē eius Emmanuel, quod est interpretatum, nobiscum deus. Et quod propheta hic ait, & uocabitur nomen eius Emmanuel, respondet ad id, & uocauit nomen eius IESVM, spiritu sancto insinuante per Euāgelistam, IESVM esse nobiscum deum, & IESVM esse deum. At non solum deum, sed nobiscum: quia re uera deus & homo. Quin & hoc uerbo Emmanuel, mirifice est insinuatum diuinæ incarnationis sacramentum: nam nomen eius Emmanuel, id est nobiscum deus. Ergo nō solum hominem, sed etiam deū uirgo peperit. Qua igitur temeritate cogitasset Ioseph uir iustus de nuptijs cū ea inuendis, quam sciebat uirginem peperisse, & Mesiam regem suum peperisse ex pastoribus, & sanctum sanctorū, & deum in terris conuersatum ex prophetia? Quomodo fuisset iustus, si id cogitasset, nedum si attētasset? Absit igitur, ut id in cuiusquā mentem ueniat: sed quod ipsa uirgo ante partum, uirgo in partu, & uirgo post partū permansit. Sunt etiam qui id, οὐκ ἐγίνωσκον, id est non cognoscebat, ad cognitionem qualitatis uirginis, non conditionis maritalis referant: ut donec, optimæ sententiæ quæderet, ut sit sensus: Non cognoscebat eam Ioseph qualis quantauē esset, quod mater

Meliæ

Mesiæ, quod mater dei: donec peperit filiū primogenitū. tunc enim cognouit peperit se Mesiam, angelis & pastoribus nuncijs, & qualis nā esset illa uirgo. Verū primū sensum arbitror ueriores, & oraculo Esaiæ, quod tunc impletum esset, aperiendo, conuenientiores. Nec est etiam raro in sacris literis inuenire cognoscere, illam cognitionis maritalis significationē prætere. ut in Genesi: Adam uero cognouit uxorem suam Euam, quæ concepit & peperit. Et primo Regum: Cognouit autem Helcana Annam uxorē suā, & recordatus est eius dominus. Et iterū in Genesi de Iuda & Thamar: Attamē ultra nō cognouit eam. Et tertio Regū de Abisac sulamite: Erat autem puella pulcha nimis, dormiebatq; cum rege, & ministrabat ei: rex uero non cognouit eam. Et in hoc sensu dictum est: & non cognouerat eam Ioseph, dum peperit filiū suum primogenitū: quia nunquam cognouit eam, neque cognoscere uoluit, aut cogitauit: quæ erat parens Mesiae, arca dei, mater regis æterni, quæ sola incomparabilis mater & uirgo, cū filio suo superbenedicto laudata, honorata & exaltata: cum filio inquam suo, quem in miserationibus patris æterni, salutem suam suscepit mundus. Cui per eundē salus, honor, & gratiarum actio in omnia seculorū secula. Amen.

Gene. 4.

1. Reg. 1.

Gene. 38.

3. Reg. 1.

CAPVT SECVNDVM.

- 8
 5 **C**VM natus esset IESVS in Bethleem Iudæ in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente uenerunt Hierosolymam dicentes: Vbi est qui natus est rex Iudæorum? Vidimus enim stellā eius in oriente: & uenimus adorare eum. ¶ Au-
 9 diens autem Herodes rex turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Et congregans omnes principes sacerdotum, & scribas populi: sciscitabatur ab eis ubi CHRISTVS nasceretur. At illi dixerunt ei: In Bethleem Iudæ. Sic enim scriptum est per prophetam: Et tu Bethleem ter-
 10 ra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israël. ¶ Tunc Herodes clam uocatis Magis, di-
 11 ligēter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis, & mittens illos in Bethleem dixit: Ite & interrogate diligenter de puero: & cum inueneritis, renunciate mihi, ut & ego ueniēs adorem eum. ¶ Qui cum audissent regem,
 12 abierunt. Et ecce stella quam uiderant in oriēte, antecedebat eos usq; dum ueniens staret supra ubi erat puer. Videntes autem stellam, gauisi sunt gaudio magno ualde. Et intrantes domum inuenerunt puerum cum MARIA
 13 matre eius: & procidentes adorauerunt eum: & apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurū, thus, & myrrham. ¶ Et responso accepto in somnis
 14 ne redirent ad Herodem, per aliam uiam reuersi sunt in regionem suam. ¶ Qui cum recessissent: ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph, di-
 15 cens: Surge & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptum, & esto ibi usque dum dicam tibi. Futurum est enim, ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Qui consurgens accepit puerum & matrem eius nocte, & secessit in Aegyptum. Et erat ibi usque ad obitum Herodis: ut adim-
 16 pleretur quod dictum est à domino per prophetam dicētem: Ex Aegypto
 17 uocauit filium meum. ¶ Tunc Herodes uidens quoniam illusus esset à Ma-
 18 gis, iratus est ualde: & mittens occidit omnes pueros, qui erāt in Bethleem

Mich. 5.

Osee. 11.

14